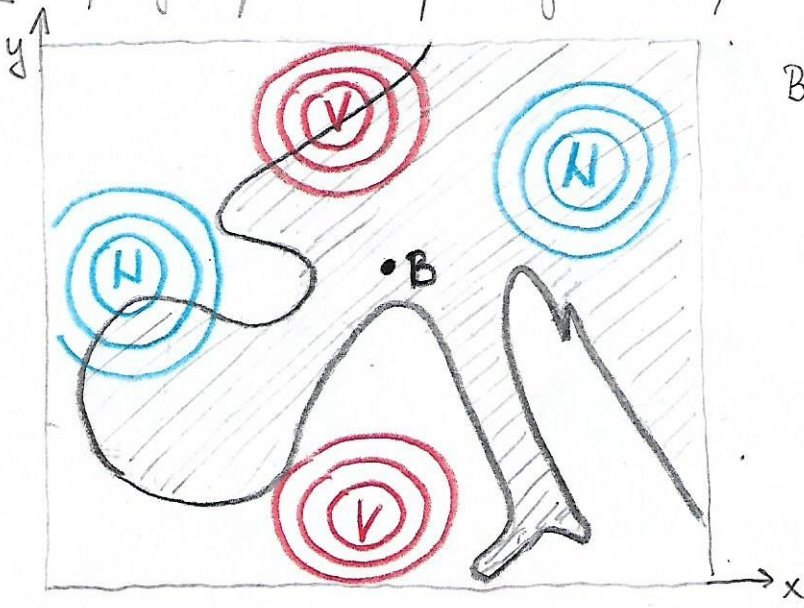

III. 4. BARIČKI CIRKULACIJSKI SUSTAVI (BCS)

- BCS $\equiv$ specifični oblici unutar polja tlaka rinde koji su popraćeni odgovarajućim načinom strujanjem
- pored fronta, ovi su oblici presudni u kretanju vremena t. d. je tlak rinde i njegova raspodjela ključan parametar u dijagnostici i prognozi vremena
- u se može precizno mijeniti te se na temelju njegove rotacijske & strujne osi, donim...

III. 4. 1. UOBICAJENI NACIN PRIKAZA POLJA TLAKA ZRAKA

- polje p-a moze najcesce se odraziti na 2 nacina:
  - 1) Priказ p-a na ploskama konstantne visine ($z = \text{const}$) $\Rightarrow$ isobare [Pa]
  - 2) Priказ visina izobornih plosa ($p = \text{const}$) $\Rightarrow$ isohipse [gpm]
- obicno se 1) koristi za opisanje p-a na manjoj razini, dok se na visini koristi 2)
  - $\Rightarrow$ odrazaji se topografije izobornih plosa
- vertikalni presjeci izobornih plosa se nazivaju linije
- J otvoreni i zatvoreni oblici u polju isobara ili isohipse
- OTVORENI OBLICI $\Rightarrow$ DOLINE, GREBENI
- ZATVORENI OBLICI $\Rightarrow$ CIKLONE (C), ANTICIKLONE (AC)
- svi se oblici (pogotovo zatvoreni: C i AC) formiraju oko STACIONARNIH TOČAKA (singularnih točaka) a obinom na tloke moke (prva derivacija tlaka po hor. koordinata ma isčerava) tj. singularnih točaka u polju strujanja (smjer vjetrova je u timi točkama neodređen tj. 1. derivacija smjera vjetrova po hor. koord. ne J)
- ako govorimo o polju p-a, stacionarne točke su zajedno i lokalni ekstremi u tom polju (min, max ili sedlasta točka)
- ako u stoc. točki imamo min. p-a, to označavamo sa N (Nizide; eng. L = Low; njem. T = Tief; lat. C = Ciclona) a ako imamo max. p-a $\Rightarrow$ V (Visoke; eng. H = High; njem. H = Hoch; lat. A = anticiclona)
- SEDLASTA TOČKA $\equiv$ u jednom smjeru zajednosti tj. (konkretno p-a) raste, a u drugom opada u odnosu na jednu točku $\Rightarrow$ u meteorologiji podrazuje u polju p-a između 2 C-a i 2 AC-a
- Primjer: raspodjela p-a nad područjem Europe

B... sedlasta točka, nije ni min, ni max, jer od točke B u x smjeru tloke opada, a u y smjeru raste

MATEMATIČKI UVJETI

1) SREDIŠTE CIKLONE (uvjeti za minimum):

$$\frac{\partial p}{\partial x} = 0, \frac{\partial^2 p}{\partial x^2} > 0; \quad \frac{\partial p}{\partial y} = 0, \frac{\partial^2 p}{\partial y^2} > 0$$

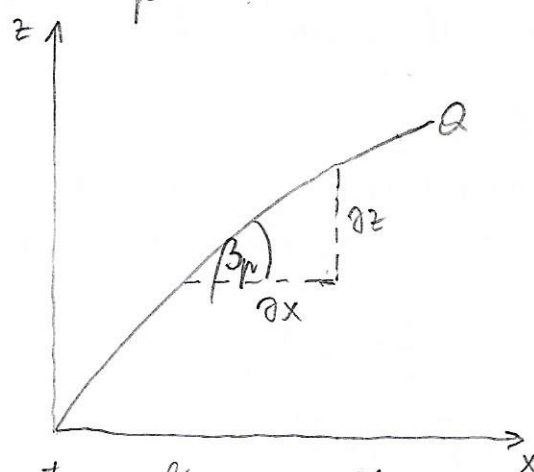
2) SREDIŠTE ANTICIKLONE (uvjeti za maksimum):

$$\frac{\partial p}{\partial x} = 0, \frac{\partial^2 p}{\partial x^2} < 0; \quad \frac{\partial p}{\partial y} = 0, \frac{\partial^2 p}{\partial y^2} < 0$$

3) SEDLASTA TOČKA

$$\frac{\partial p}{\partial x} = 0, \frac{\partial^2 p}{\partial x^2} \leq 0; \quad \frac{\partial p}{\partial y} = 0, \frac{\partial^2 p}{\partial y^2} \geq 0$$

oko visine andoru μ -a na vertikalnom presjeku, promatramo nagib netke izoborne plohe α :

- $\tan \beta_p = \left(\frac{\partial z}{\partial x} \right)_p$
- konveksna ploha $\Rightarrow V$
  - konkavna ploha $\Rightarrow H$
  - pokazuje se da je $\beta_p \ll \mu$ pa ovo nije pogodan način za određivanje polja μ -a na vert. presjeku

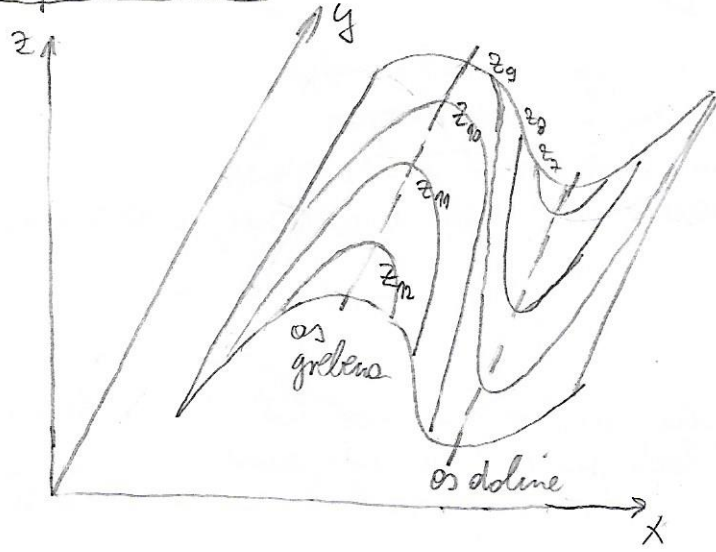
promatramo li ovim izobornu plohu ($\mu = \text{const}$) tj. polje μ -a se određuje pomoću visine izobornih ploha, matematički postoje dvije vrste, jednostavnije (jer izbjegnemo dodatne (nerelativne) članove zbog blagog nagiba geop. ploha prema polovini)

Pr: uvjedi: $\frac{1}{\rho} \nabla_z \mu = \frac{1}{\rho} \left(\frac{\partial \mu}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial \mu}{\partial y} \vec{j} \right) = \frac{1}{\rho} \left(\frac{\partial \mu}{\partial z} \frac{\partial z}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial \mu}{\partial z} \frac{\partial z}{\partial y} \vec{j} \right) = \frac{1}{\rho} \frac{\partial \mu}{\partial z} \left(\frac{\partial z}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial z}{\partial y} \vec{j} \right) =$
 nelinearno $= \frac{1}{\rho} (-\rho g) \nabla_p z = -g \nabla_p z = -\nabla_p (gz) = -\nabla_p \phi$

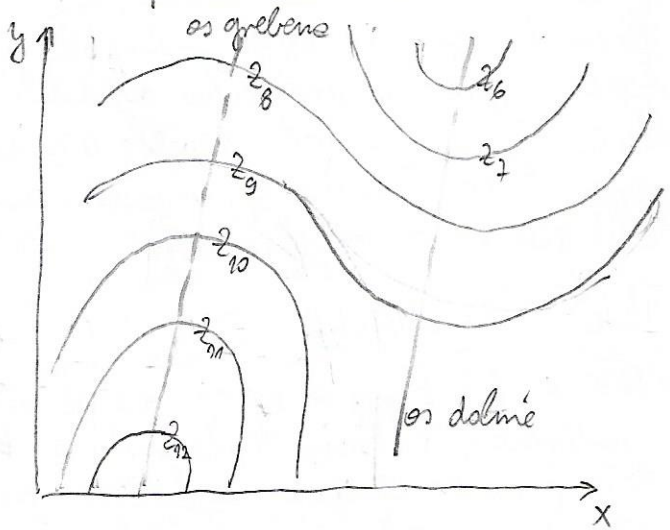
$\Rightarrow$ nelinearan prikaz iste grad. tlaka razmjeren je linearnim!

prema većini visinama sve su češći stroveni oblici (doline i grebeni); analog medija isto rotoreni nastoje su OSI dolina i grebena

3D prikaz D i G

2D prikaz G i D

III 4.2. DEFINICIJA I INTENZITET C i A

- C i A $\equiv$ rotoreni oblici u polju tlaka vidno na prijemnim i visinskim konturama
 - kao uvijek sa hor. rotacionom gibanje može podviti vert. komponenta rotacije (rotornost) ζ :

$$\zeta = \frac{\partial v}{\partial x} - \frac{\partial u}{\partial y}$$

- po definiciji sa H hemisferom: $\zeta > 0$ (suprotno od koroljke) $\Rightarrow C$
 $\zeta < 0$ (u smjeru koroljke) $\Rightarrow A$

- sa S hemisferi je obrnuto
 - sada slijede definicije:
 - CIKLONA $\equiv$ roćni rotlog srednjih (mora) ili sinoptički razmjere oko medista niskog tlaka sa $\zeta > 0$
 - ANTICIKLONA $\equiv$ -||- oko medista visokog tlaka sa $\zeta < 0$

- TROPSKE CIKLONE su srednjih (malo) razmjera $\Rightarrow L < 1000 \text{ km}$
- ZVANTRORSKE CIKLONE mogu biti srednjih i sinoptičkih razmjera $L \sim 10^3 \text{ km}$
- vrhovi nastanka tropskih i vivotropskih C-a nisu isti, procesi u tropskim vrtlozima su intenzivniji, brine su veće
- mi tropske ciklone zovemo TROPSKI CIKLON (mnuski rod)
- i vrtlozi mnogih razmjera: TORNADO, VODENA PIJAVICA, PRAŠINSKI VRTLOG ...
- $\Rightarrow$ to su nepredvidive pojave, ne ∇ mjerenje, moraju uvijek istog razmjera uticati (conditio nemus utjecaj)

intenzitet C i A se tradicionalno vidi preko relacijom $I \equiv \nabla_z^2 p$

koju ulogu sada ovdje igra vrtloznost? moime, ζ je vert. komponenta rotacije vjeha: $\zeta = \vec{k} \cdot (\nabla \times \vec{v})$

ako je $\vec{v} = \vec{v}_g = \vec{k} \times \frac{1}{f} \nabla_z p$, tada je $\zeta \approx \zeta_g = \frac{1}{f} \nabla_z^2 p$

- vidimo dakle da se intenzitet ciklone dođe izraziti preko vrtloznosti jer: $I = \nabla_z^2 p \sim \zeta_g = \frac{1}{f} \nabla_z^2 p$ uz uzjet da je $f = \text{const}$
- kodak se na ovoj intenziteta ciklone vrima i vrima tlaka rinde u njezinu centru po govornim σ PLITKIM/DUBOKIM ciklonima, σ POPU NIJAVANJU C-a ...
- i DEPRESIJA (podmjeđe niskog p-a bez vrtloženja) > do njih dolazi zbog KOMPRESIJA (- visokog -) > do njih dolazi zbog rotacijskih procesa

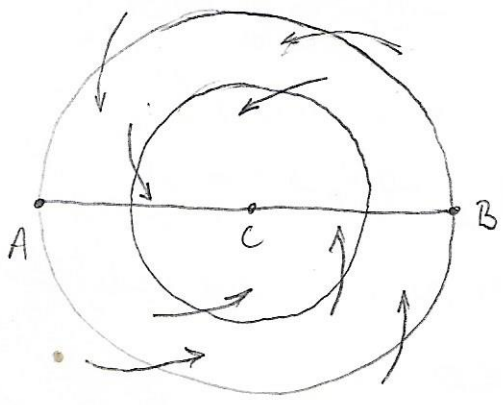
III.4.3. KLASIČNE TEORIJE CIKLOGENEZE

- to su teorije koje su se razvijale u XIX. i 1. polovici XX. st-a
- $\Rightarrow$ to je predinformatičko razdoblje bez sistemskih mjerenja
- te teorije su vrlo često temelj savremenim teorijama ciklogenere
- one isto vjedi na C, vjedi i na A samo s (-) predrudkom, a litne vrtlice (ako ∇) se moglo razvijati

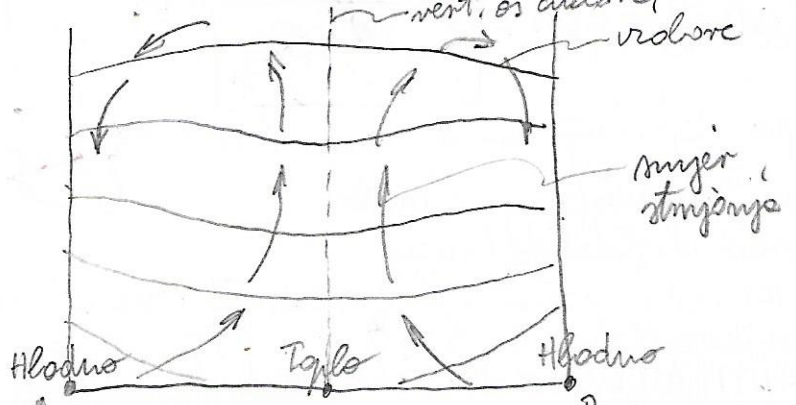
III.4.3.1. TERMALNA TEORIJA CIKLONA

- 1839. g. J.P. Esquy $\Rightarrow$ ~~pa~~ je da se ciklonalni nistar odvija latentnom toplinom kondenzacije (vibromi topli zrak se diže, hladi pa se v. p. kondenzira)
- $\Rightarrow$ to je OK za tropske ciklone, no za ciklone umjerenih vrima ta E nije dovoljna za održavanje cirkulacije
- krajem XIX. st-a empirija je pokazala da ta E nije dovoljna, da da moraju svoji "termini"

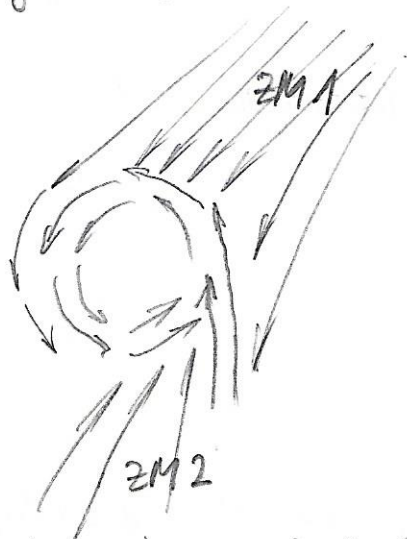
horizontalni presjek

vertikalni presjek

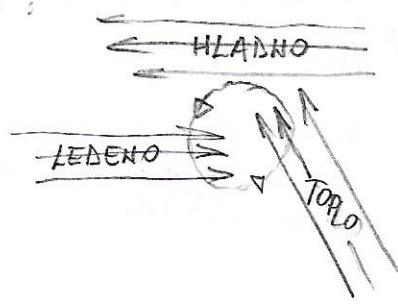

Fitrony 1963. g. tumoci mostanske C-a kao posljedicu mase 2 ZM-a :

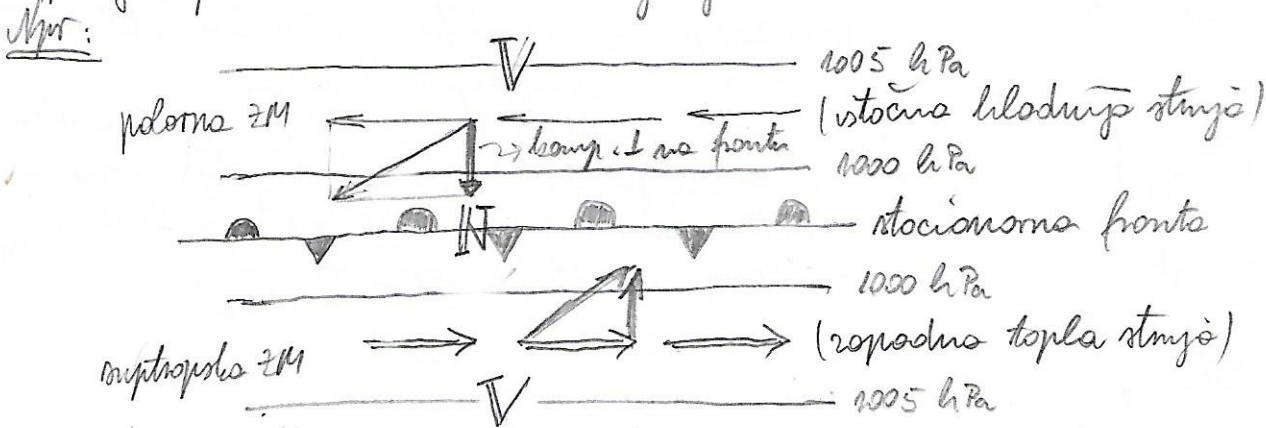
- pp da je dugi vrtor topline koji pristire u C unovno horizontalna odvećaja toplijeg mase obicno na prednjem strani C-a
- na toj strani dolazi do termalne osimetrije unutar C-a koja je detektirana empirijski

- Show (1906.g) ⇒ pp. topli i hladni sektor isto omogućava odvećaju topline na podvišavanje ciklone :

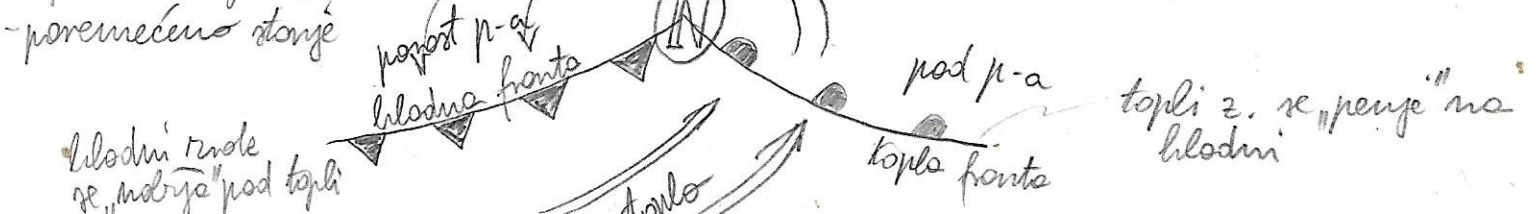
III.4.3.2. CIKLOGENEZA KAO VALNI POREMEĆAJ NA FRONTI

- tu se po 1. put uključuju, fronte i C zajedno
- pp se da ciklone razvijaju na frontama uz određene uvjete ⇒ to teoreti se razvijaju u okvirima BERGENSKE ŠKOLE
- prema ovoj teoriji, vortropške ciklone se razvijaju na polarnoj fronti (granica između polarne i vortropške ZM) koja je u poč. trenutku stacionarna i tu F raspodjela p-a i horizontalna strujanja

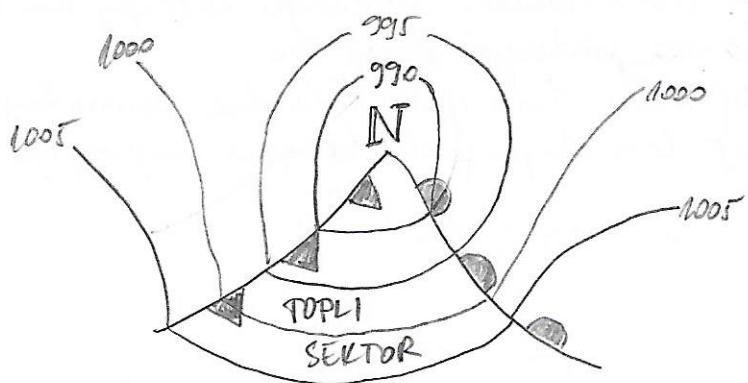
- no, ovakva situacija nije postojima ⇒ zbog trenja vjetar rotirće prema nižem tlom ⇒ F komponenta strujanja ⊥ na frontu
- na nekim dijelovima hladni mase ide na S, a topli na N i to se dogada u valnom obliku

1) faza razvoja C-a :

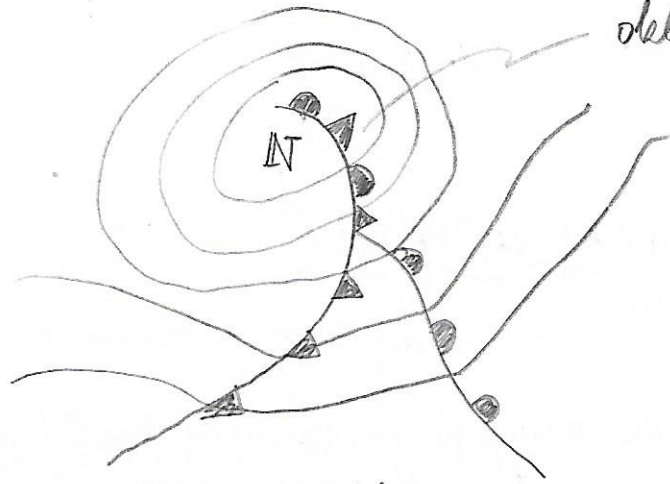

2) forma norvoja C-a: triv. forma mlade ciklone $\Rightarrow$ ona ima dno norvojen
 TOPLI SEKTOR umesto hladne i tople fronte

- nastupa nakon 24 h

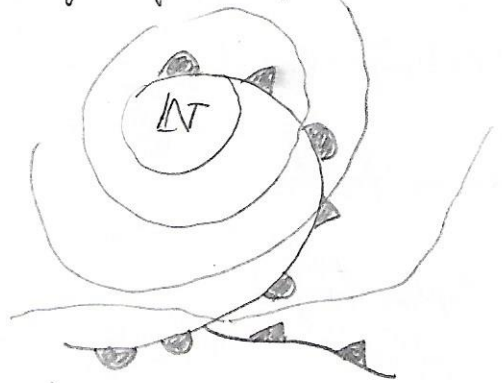

3) forma najvecé norvojenosti C-a: zbog vecé brzine gibanja hladne od tople fronte, hladni vrste počinje istiskivati topli tj. počinje proces OKLUZIJE (occludere = zatvoriti) $\Rightarrow$ topli sektor se sve više smanjuje, a podnizje napreduje. ∇T se seli iz centra prema periferiji i u visinu

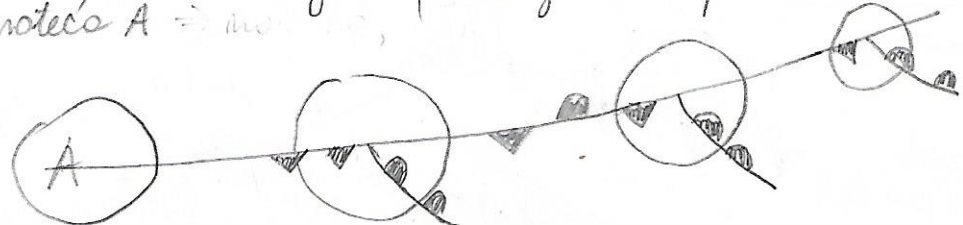
okludirani dio C-a $\Rightarrow$ nestojni termički simetričan s hladnijim vrhom u većem dijelu troposfere
 ma isti ZM

4) forma $\Rightarrow$ okludirana ciklona: hladni vrste je potisnuta topli gotovo na cijelom podnizju djelovanjem C-a

- vrstov postoje termički simetričan s hladnijim vrhom u većem dijelu troposfere
- C postaje "HLADNA KAPUSA ZRAKA" u atmosferi
- zbog trenja dolazi do slabljenja cirkulacije i konačno do iščrpanja C-a
- to traje nekoliko dana

oko u 4. formi dote nova stacionarna fronta, pod utjecajem još stave odobljene cirkulacije, može se regenerirati ciklona
 - do regeneracije može doći i ako C u 4. formi nastane na ZM litna nad naptovna pa taj vrak lije uspon u zvu
 - na stacionarnoj fronti može nastati cijela familija C-a pa se radi kompenzacije mora navesti protok A
 - neravno, najeti na to su omogućeni

11.4.3.3. SUTCLIFFEOVA TEORIJA RAZVOJA C-a

- to je analitička teorija, konstanta je $\frac{1}{2}$ za procjenu razvoja C-a

- kritičnj: $\frac{\partial \zeta}{\partial t} > 0 \dots$ ciklogenere (razvoj C-a)

$\frac{\partial \zeta}{\partial t} < 0 \dots$ cikloliza (slabljenje C-a)

- konstanta je pojednostovljenim jaitru opodlutne vrtloznosti u x y p sustavu:

$$\frac{d}{dt} (\zeta + f) = - (\zeta + f) \nabla_p \cdot \vec{V} = - f \nabla_p \cdot \vec{V}$$

$$\frac{\partial}{\partial t} (\zeta + f) + \vec{V} \cdot \nabla_p (\zeta + f) = - f \nabla_p \cdot \vec{V}$$

$$\frac{\partial \zeta}{\partial t} + \frac{\partial f}{\partial t} + \vec{V} \cdot \nabla_p (\zeta + f) = - f \nabla_p \cdot \vec{V} \quad (1)$$

$$f \nabla_p \cdot \vec{V} = - \vec{V} \cdot \nabla_p (\zeta + f) - \frac{\partial \zeta}{\partial t}$$

ber videlisa   videles o
↑   ↑

- Sutcliff je promatrao vertikalnu divergenciju na plovima $p = 500 \text{ hPa}$ i $p = 1000 \text{ hPa}$

$$f (\nabla_p \cdot \vec{V} - \nabla_p \cdot \vec{V}_0) = - \vec{V} \cdot \nabla_p (\zeta + f) + \vec{V}_0 \cdot \nabla_p (\zeta_0 + f) - \frac{\partial}{\partial t} (\zeta - \zeta_0) \quad (*)$$

- ~~pp~~ da se na desnoj strani jaitru može uoviti geostrofija:

$$\zeta_g = \frac{g}{f} \nabla_p^2 z \quad ; \quad \zeta_{g0} = \frac{g}{f} \nabla_p^2 z_0$$

- dan $-\frac{\partial}{\partial t} (\zeta - \zeta_0)$ postaje $-\frac{g}{f} \frac{\partial}{\partial t} (\nabla_p^2 z - \nabla_p^2 z_0) = -\frac{g}{f} \nabla_p^2 \frac{\partial}{\partial t} (z - z_0) = -\frac{g}{f} \nabla_p^2 \frac{\partial h}{\partial t}$

$h \dots$ debljina sloja $R_{T_{1000}}^{500}$

- u ~~pp~~ $\frac{dh}{dt} = 0 = \frac{\partial h}{\partial t} + \vec{V}_g \cdot \nabla_p h \Rightarrow \frac{\partial h}{\partial t} = - \vec{V}_g \cdot \nabla_p h \Rightarrow$ rel. vrtine se mijenjaju samo zbog advekcije!

- dan $-\frac{\partial}{\partial t} (\zeta - \zeta_0)$ postaje: $-\frac{g}{f} \nabla_p^2 (-\vec{V}_g \cdot \nabla_p h) = \frac{g}{f} \nabla_p^2 (\vec{V}_g \cdot \nabla_p h)$

- matematička daje: $\frac{g}{f} \nabla_p^2 (\vec{V}_g \cdot \nabla_p h) = \vec{V}_{g0} \cdot \nabla_p \zeta_g - \vec{V}_g \cdot \nabla_p \zeta_{g0} \Rightarrow \underline{\underline{DZ}}$ Pokazati!

- to u (*):

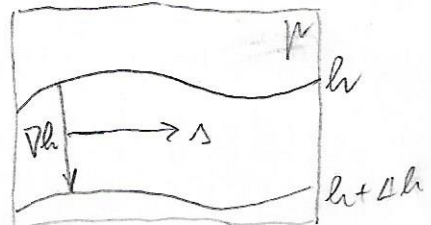
$$\begin{aligned} f \nabla_p \cdot (\vec{V} - \vec{V}_0) &= - \vec{V}_g \cdot \nabla_p (\zeta_g + f) + \vec{V}_{g0} \cdot \nabla_p (\zeta_{g0} + f) + \vec{V}_{g0} \cdot \nabla_p \zeta_g - \vec{V}_g \cdot \nabla_p \zeta_{g0} \\ &= - \vec{V}_g \cdot \nabla_p (\zeta_g + \zeta_{g0} + f) + \vec{V}_{g0} \cdot \nabla_p (\zeta_g + \zeta_{g0} + f) = \\ &= - [\vec{V}_g - \vec{V}_{g0}] \cdot \nabla_p (\zeta_g + \zeta_{g0} + f) \end{aligned}$$

$\Rightarrow$ vertikalni geostrofički vjetro na 2 vislorne plovne ravnine **TERMALNIM**

VJETROM: $\vec{V}_T = \vec{V}_g - \vec{V}_{g0}$

- def. koord. sustav na vislornoj plohi sa osi Δ koja je jednaka u smjeru vrtine tj. $\perp$ na $\vec{V}_T$

$\Rightarrow \Delta$ je u smjeru $\vec{V}_T$

rodo: $f \nabla_p \cdot (\vec{V} - \vec{V}_0) = -\frac{1}{f} \nabla_T \cdot (\zeta_g + \zeta_{g0} + f) / \frac{1}{f}$

$\Rightarrow \nabla_p \cdot (\vec{V} - \vec{V}_0) = -\frac{1}{f} \nabla_T \frac{\partial}{\partial s} (\zeta_g + \zeta_{g0} + f)$

- definisom vrtloznost termalnog vjetrova: $\zeta_T = \frac{\sigma}{f} \nabla_p^2 h$

- buduci da je $\vec{V}_T = \vec{V}_g - \vec{V}_{g0} \Rightarrow \zeta_T = \zeta_g - \zeta_{g0} \Rightarrow \zeta_g = \zeta_{g0} + \zeta_T$

- divergenciju na plodii $p = 500$ hPa moramo zanemariti (Bernoulli ρ) $\Rightarrow \nabla_p \cdot \vec{V} \approx 0$

$\Rightarrow \nabla_p \cdot \vec{V} - \nabla_p \cdot \vec{V}_0 = -\frac{1}{f} \nabla_T \frac{\partial}{\partial s} (\zeta_{g0} + \zeta_T + \zeta_{g0} + f)$

$-\nabla_p \cdot \vec{V}_0 = -\frac{2}{f} V_T \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial s} - \frac{V_T}{f} \frac{\partial \zeta_T}{\partial s} - \frac{V_T}{f} \frac{\partial f}{\partial s}$

- zbog otvorenosti prirodnih sustava uz geostrofiche aproksimacije vrijedi:

$\vec{V}_{g0} \cdot \nabla_p (\zeta_{g0} + f) = 0 \rightarrow$ nema odvećajuce vrtloznosti (jer su $\vec{V}_{g0}$ i $\nabla_p (\zeta_{g0} + f) \perp$)

- pocetna jadrta na plodii $p = 1000$ hPa:

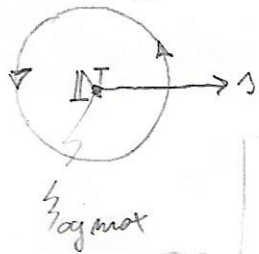
$\frac{d}{dt} (\zeta_{g0} + f) = \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial t} + \vec{V}_{g0} \cdot \nabla_p (\zeta_{g0} + f) = -f \nabla_p \cdot \vec{V}_0 \Rightarrow -\nabla_p \cdot \vec{V}_0 = \frac{1}{f} \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial t}$

$\Rightarrow \frac{1}{f} \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial t} = -\frac{2}{f} V_T \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial s} - \frac{V_T}{f} \frac{\partial \zeta_T}{\partial s} - \frac{V_T}{f} \frac{\partial f}{\partial s} / f$

$\Rightarrow \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial t} = \textcircled{\text{I}} - 2 V_T \frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial s} - \textcircled{\text{II}} - V_T \frac{\partial f}{\partial s} \textcircled{\text{III}}$

Ⓘ ... član termalnog usmjerenja
 Ⓜ ... član termalne vrtloznosti
 Ⓝ ... dinamički član

- analiza Ⓘ:

Buduci je u sredistu ciklone ζ_{g0} maksimalna, prema periferiji (u smjeru s) je $\frac{\partial \zeta_{g0}}{\partial s} < 0$ isto ce s predznakom (-) doprinijeti ciklogeneraciji, a to je na prednjoj strani ciklone